Откривање Србије

МА-НА-СТИР СУ-КО-ВО, НЕ-ДО-ВОЉ-НО ПО-ЗНА-ТА, АЛИ ИЗ-У-ЗЕТ-НА ТАЧ-КА СА-КРАЛ-НЕ ГЕ-О-ГРА-ФИ-ЈЕ СРП-СКЕ ОТАЏ-БИ-НЕ

Црква од сна и сећања

По-сто-је ме-ста на ко-ји-ма јед-но-став-но осе-ти-те древ-ну сна-гу и на-ди-ме-ну бла-го-дат. Сми-ре-ње и ус-хит. Све-та ме-ста. Ме-ста за храм. Че-сто су пот-пу-но не-по-зна-та ту-ри-стич-ким кар-то-гра-фи-ма и јав-но-сти, што са-мо по-ве-ћа-ва њи-хо-ву за-го-нет-ну при-влач-ност. Нео-бич-ни ма-на-стир Ус-пе-ња Пре-све-те Бо-го-ро-ди-це, на ре-ци Јер-ми, не-да-ле-ко од Пи-ро-та, јед-но је од њих. Им-пре-сив-на Бо-го-ро-ди-ца Кри-ла-ти-ца, је-дин-стве-на у све-ту, и вр-ло рет-ка пред-ста-ва Све-тог Хри-сто-фо-ра са псе-ћом гла-вом са-мо су не-ки од ни-за еле-ме-на-та ко-ји ово ме-сто чи-не из-у-зет-ним

Пи-ше: Ма-ја Не-дељ-ко-вић

Ка-да се пу-ту-ју-ћи од Ни-ша ка Пи-ро-ту про-ђе кроз ро-ман-тич-но жи-во-пи-сну Си-ће-вач-ку кли-су-ру, а он-да од Пи-ро-та на-ста-ви пут пи-то-мом рав-ни-цом још 18 ки-ло-ме-та-ра у прав-цу ис-то-ка и до-ђе у се-ло Су-ко-во, па пре-ко уског, тро-шног мо-ста пре-ђе бр-зо-теч-на, кри-стал-но чи-ста ре-ка Јер-ма – сти-же се до ка-пи-је Ма-на-сти-ра Ус-пе-ња Пре-све-те Богородице.

Окру-жен вр-ле-ти-ма гу-сто по-шу-мље-ног бре-га Ца-рев ка-мен, за-кло-њен од глав-ног пу-та, одво-јен реч-ним то-ком, ма-на-стир већ при пр-вом су-сре-ту бу-ди у чо-ве-ку сна-жно спо-кој-ство ду-шев-ног ми-ра. А ка-да ње-го-ва сли-ка, уокви-ре-на мо-рем бла-го за-та-ла-са-ног зе-ле-ни-ла, уђе у око и до-пре до ср-ца, би-ва ја-сно – ни-ти се мо-же за-ми-сли-ти леп-ше окру-же-ње за ње-га, ни-ти би се оно ви-ше мо-гло за-ми-сли-ти без тог ма-на-сти-ра. Са-вр-шен спој.

ДРЕВНИ ХРАМ

На пр-ви пи-са-ни траг о ма-на-сти-ру на-и-ла-зи се у грч-ким до-ку-мен-ти-ма од пре хи-ља-ду го-ди-на, ка-да је у Су-ко-ву би-ло се-ди-ште епи-ско-па Су-ков-ске епи-ско-пи-је. Ме-ђу-тим, по-сто-је ми-шље-ња исто-ри-ча-ра да је ма-на-стир да-ле-ко ста-ри-ји, те да је по-сто-јао још у до-ба Ри-мља-на, ко-ји су ина-че за-по-се-ли ове кра-је-ве у пр-вом ве-ку. У до-ба ца-ра Кон-стан-ти-на, по-сле Ми-лан-ског едик-та из 313. го-ди-не хри-шћан-ство се ве-о-ма бр-зо ши-ри и сна-жно уко-ре-њу-је у овом кра-ју, па се и мо-гућ-ност по-сто-ја-ња тог ра-но-хри-шћан-ског са-крал-ног објек-та да-ти-ра у IV век. На жа-лост, до да-нас ни-су пред-у-зе-та озбиљ-на ар-хе-о-ло-шка ис-тра-жи-ва-ња ко-ја би то и по-твр-ди-ла (цр-но мо-ре на-ше не-бри-ге за не-про-це-њи-во ду-хов-но и кул-тур-но бла-го ко-јим смо да-ро-ва-ни). У тур-ском ка-та-стар-ском по-пи-су из 1595. го-ди-не по-ми-ње се *ве-о-ма* ста-ри Су-ков-ски ма-на-стир Ус-пе-ња Пре-све-те Бо-го-ро-ди-це, што би та-ко-ђе мо-гао би-ти сво-је-вр-стан при-лог тврд-ња-ма да је са-да-шња цр-ква са-гра-ђе-на на те-ме-љи-ма

древ-ног хра-ма.

Ина-че, са-да-шња је гра-ђе-на од 1857-1859. го-ди-не и о ње-ном по-стан-ку по-сто-ји за-ни-мљи-во на-род-но пре-да-ње.

ОД ВЕЉЕ ДО ВЕНИЈАМИНА

У то до-ба, да-на-шње це-ло-куп-но ма-на-стир-ско има-ње при-па-да-ло је моћ-ном Тур-чи-ну Са-ли-бе-гу из Пи-ро-та, чи-ји је син је-ди-нац Емин на ње-му че-сто бо-ра-вио. А на ме-сту да-на-шње Цр-кве, у на-ро-ду по-зна-том као Цр-кви-ште, че-сто је чу-вао ов-це по мно-го че-му нео-бич-ни мла-дић Ве-ља. Та-квом јед-ном при-ли-ком он је за-спао, а у сну му се ја-ви-ла Богородица окру-же-на збо-ром ан-ђе-ла и ре-кла да на том ме-сту тре-ба да се по-диг-не ма-на-стир. Мла-дић се од-мах по-ве-рио кру-пач-ком по-пу Јо-ва-ну. По-ве-ро-вав-ши у исти-ни-тост са-ња тог по-што-ног али и та-јан-стве-ног мла-ди-ћа, ко-га је већ био при-хва-тио као си-на, јер Ве-ља ниг-де ни-ко-га ни-је имао, поп Јо-ван је на-ре-дио да се за-поч-не по-сао. Ме-шта-ни су га се ср-ча-но при-хва-ти-ли и убр-зо про-на-шли у зе-мљи ико-ну и кан-ди-ло, што је ја-сно упу-ћи-ва-ло на по-сто-ја-ње пре-ђа-шњих те-ме-ља хра-ма Бож-јег. Али, вест о то-ме је ра-ср-ди-ла мла-дог и ба-ха-тог Еми-на. Он је по-ку-шао да обеш-ча-сти ово ме-сто. Истог мо-мен-та, ме-ђу-тим, од-у-зе-ло му се те-ло и он из-гу-би па-мет. Ње-го-ви очај-ни ро-ди-те-љи бр-зо по-зва-ше по-па Јо-ва-на и за-ва-пи-ше за по-моћ. Он очи-та мо-ли-тву Пре-све-тој Бо-го-ро-ди-ци, а Еми-ну од-мах би лак-ше. Ту се Тур-чин Са-ли-бег оба-ве-за да ће по-мо-ћи изградњу хра-ма. Та-ко и би. Го-ди-не 1856. поп Јо-ван је до-био цар-ски фер-ман из Кон-стан-ци-је: „... Ка-ко је мо-ја цар-ска не-пре-кид-на же-ља да у ца-ре-ви-ни сви раз-ре-ди по-да-ни-ка ужи-ва-ју бла-го-да-ти ми-ра и спо-кој-ства, (...) да им се зна-ње и ча-сти умно-же, (...) ја сам ува-жио мол-бу па-три-јар-ха и ста-нов-ни-ка Су-ко-ва и до-зво-лио да се пре-до-че-на цр-к-ва гра-ди...”

Уско-ро је вла-ди-ка Аним, Грк, за-мо-на-шио Ве-љу у Ста-рој цр-кви у Пи-ро-ту, па је тај смер-ни мла-дић бо-го-у-год-них ми-сли и осе-ћа-ња, онај преко којег нам је откривен

суковски манастир, по-стао мо-нах Ве-ни-ја-мин. Он и мо-на-хи-ња Ефи-ми-ја са-ку-пи-ли су до-вољ-но при-ло-га да се за-по-че-то гра-ђе-ње зав-ши, о че-му све-до-чи нат-пис из-над про-зо-ра на за-пад-ној фа-са-ди:

По-че се: ле-то 1857.

За-вр-ши се: ле-то 1859.

У при-пра-ти, ле-во од ула-за у цр-кву, у за-јед-нич-кој гроб-ни-ци ле-же те-ла мо-на-ха Ве-ни-ја-ми-на и по-па Јо-ва-на Ма-ди-ћа, пр-вог игу-ма-на ма-на-сти-ра.

СВЕТИТЕЉ СА ПСЕ-ЋОМ ГЛА-ВОМ

Да-на-шњи храм је спо-ља ло-ги-ту-ди-нал-на гра-ђе-ви-на у об-ли-ку три-кон-хо-са са три по-лу-кру-жне ап-си-де. Ис-точ-на ап-си-да – ол-тар, ју-жна и се-вер-на – пев-ни-ца. Зи-да-ли су га мај-сто-ри ме-шта-ни у си-вом те-са-ном ка-ме-ну, на-из-ме-нич-но са вру-ћим кре-чом. Кров-на кон-струк-ци-ја је по-кри-ве-на ће-ра-ми-дом. На вр-ху је ку-бе кру-жне осно-ве са кр-стом. Ар-хи-тек-тон-ска пла-сти-ка, ку-пе ка-на-ли-це и ре-љеф-ни ве-нац из-ве-ден у опе-ки, од-јек је мо-рав-ског гра-ди-тељ-ског сти-ла.

При-пра-та је жи-во-пи-са-на пре-ма утвр-ђе-ним зах-те-ви-ма у по-гле-ду са-др-жа-ја и рас-по-ре-да фре-са-ка сце-на-ма Сра-шног Су-да, а над се-вер-ним вра-ти-ма ула-ска у

на-ос на-сли-кан је ан-ђео са ра-ши-ре-ним свит-ком на ко-ме пи-ше: *„Не мер-тви вос-хва-љат Го-спо-да, но ми жи-ви”*
.

Цр-кве-ни жи-во-пис од-ли-ку-је по-стиг-ну-та це-ло-ви-тост, бу-ду-ћи да при-ка-зу-је ста-ро-за-вет-не сце-не и про-ро-ке, све нај-зна-чај-ни-је до-га-ђа-је из Бо-го-ро-ди-чи-ног и Хри-сто-вог жи-во-та, но-во-за-вет-не сце-не, апо-сто-ле и све-ти-те-ље, као и срп-ске све-ти-те-ље.

По-себ-ност фре-ско-де-ко-ра-ци-је чи-ни *је-дин-стве-на у све-ту, им-пре-сив-на Бо-го-ро-ди-ца Кри-ла-ти-ца и вр-ло рет-ка пред-ста-ва Светог ве-ли-ко-му-че-ни-ка Хри-сто-фо-ра са псе-ћом гла-вом.*

Ико-но-стас се од-ли-ку-је ми-ну-ци-о-зно из-ра-ђе-ним злат-ним ду-бо-ре-зом ис-пу-ње-ним фло-рал-ним ор-на-мен-ти-ма, ко-ји сво-јом умет-нич-ком вред-но-шћу за-слу-жу-је по-се-бан осврт. На цар-ским две-ри-ма су Бла-го-ве-сти. Ус-пе-ње Пре-све-те Бо-го-ро-ди-це је пре-сто-на ико-на. Сме-ђе ни-јан-си-ра-на те-мељ-на бо-ја ин-кар-на-та, там-но-зе-ле-на осен-че-ност, пла-ва по-за-ди-на и из-ра-да дра-пе-ри-ја упу-ћу-је на ру-ске мај-сто-ре. По-след-ња ме-ђу пре-сто-ним ико-на-ма пред-ста-вља на-шег за-јед-нич-ког бал-кан-ског пу-сти-но-жи-те-ља Св. Јо-ва-на Рил-ског, чи-ји се култ на-ро-чи-то не-гу-је на овом про-сто-ру бли-ском бу-гар-ској гра-ни-ци.

Цр-кве-на Сла-ва је Све-та Бо-го-ро-ди-ца – Ма-ла Го-спо-ји-на, 21. сеп-тем-бра.

ТА-ВА-НИ-ЦА КАО НЕ-БО

У окви-ру ма-на-стир-ског ком-плек-са, са се-вер-не стра-не цр-кве, на-ла-зи се Ру-ска ка-пе-ла ко-ју су од при-хо-да еми-гра-на-та по-ди-гли мо-на-си ру-ског све-то-гор-ског брат-ства 1925. го-ди-не. Брат-ство је 1920. по-ди-гло и зво-на-ру на ме-сту прет-ход-не из 1859. го-ди-не.

Ка-да се иза ма-лих др-ве-них вра-та кро-чи у уну-тра-шњост ка-пе-ле, об-гр-ли вас осе-ћај не-из-ре-ци-ве за-шти-ће-но-сти и ти-хе, по-сто-ја-не све-те ра-до-сти... Зла-та-сто-пла-ва ат-мос-фе-ра и да-ма-ри Ве-ли-ког Ру-ског Ср-ца... Ни-ска та-ва-ни-ца офар-ба-на је не-жном пла-вом бо-јом. Вр-ло ле-по и нео-бич-но. Сме-ло. Учи-нио је то отац Љу-ба, про-то-је-реј ста-вро-фор, ста-ре-ши-на ма-на-сти-ра, ка-да је пред-у-зи-мао ме-ре да од про-па-да-ња и не-бри-ге са-чу-ва по-ве-ре-ну му све-ти-њу. Он раз-ми-шља да ће, мо-же би-ти, има-ти про-бле-ма са струч-ња-ци-ма из За-во-да за за-шти-ту спо-ме-ни-ка кул-ту-ре због те ин-тер-вен-ци-је. За-мер-ке би мо-гле би-ти ти-па „да је на-ру-ше-на аутен-тич-ност ам-би-јен-та", „да се зна да је др-ве-на гра-ђа браон бо-је, да је та-ко од-у-век би-ло", и „ко је још ви-део пла-во др-во?..." Али, отац Љуба има спре-ман од-го-вор на то – пра-ви и ујед-но ду-хо-вит. Ка-за-ће: „Отво-ри-те про-зо-ре и по-гле-дај-те го-ре... Шта ви-ди-те? Пла-вет-ни-ло! Да-бо-ме. И ко је још ви-део браон не-бо? Е, па, го-спо-до, ово ни-је др-ве-на та-ва-ни-ца, ово је Не-бо!" И је-сте. Ви-си-не су то не-до-сти-жне људ-ским по-ми-сли-ма.

ЧУ-ДО ЧО-ВЕ-КО-ЉУ-БЉА

У ка-пе-ли, по-ред пре-ле-пог ма-лог ико-но-ста-са, сме-ште-на са де-сне стра-не, сто-ји ико-на Пре-све-те Бо-го-ро-ди-це. Ње-не бла-ге очи, не-до-гле-ди-ве ду-би-не, по-сма-тра-ју вас. При-ла-зи-те ико-ни. Ру-ке Бо-го-чо-ве-ко-ро-ди-це не-жно су са-ви-је-не у за-гр-љај спре-ман да при-гр-ли сва-ко-га и све. Јед-на ру-ка на ико-ни из-ра-ђе-на је од ме-та-ла (слич-но тре-ћој ру-ци на-ше Хи-лан-дар-ске Богородице Тро-је-ру-чи-це). Ка-да над њу, не до-ди-ру-ју-ћи је, над-не-се-те длан, осе-ти-ће-те нео-бич-ну То-пли-ну, у по-чет-ку је-два при-мет-ну, а он-да све ја-сни-ју – не-ко пре-чи-шће-но то-плот-но стру-ја-ње (ма-да зна-мо да је ме-тал хла-дан). Те-шко је опи-сив ква-ли-тет те То-пли-не јер Она ни-је ни то-пли-на сун-ца, ни бли-зи-не ва-тре, ни не-ког грej-ног те-ла, ни не-чи-је ру-ке, ни-ти тем-пе-ра-ту-ре ка-да има-мо вру-ћи-цу... Мо-жда је њен опис нај-бли-ски-ји оном осе-ћа-ју ми-ли-не ко-ји се раз-ли-ва по гру-ди-ма ка-да ви-ди-мо не-ко-га ко-га мно-го во-ли-мо. Са-мо што је тај осе-ћај са-да кон-цен-три-сан на дла-ну. Као да је ср-це си-шло на длан. Она-ко ка-ко би и тре-ба-ло да бу-де – *отво-ре-но и пру-же-но на дла-ну.* Ду-бо-ка по-у-ка Љу-ба-ви. Чу-до Чо-ве-ко-љу-бља. Љу-бав Мај-ке Бо-ж-је.

СА ХРИСТОМ У СРЦУ

Са-да-шњи ста-ре-ши-на ма-на-сти-ра је про-то-је-реј ста-вро-фор Љу-бо-мир Ч. Пет-ко-вић из се-ла Ка-о-ни-ка код Кру-шев-ца. У ма-на-стир ни-је до-шао по ду-жно-сти (у пен-зи-ји је), већ због да-тог за-ве-та. А то је по-тре-сна при-ча о ње-го-вој бо-ле-сној кће-ри, нај-ло-ши-јим ле-кар-ским прог-но-за-ма, али и не-по-љу-ља-ној на-ди и мо-ли-тва-ма... И, Бо-гу за-хва-љу-ју-ћи, то је и при-ча о чу-ду оздра-вље-ња, ка-да је све из-гле-да-ло из-гу-бље-но.

Оцу Љу-би је би-ла отво-ре-на мо-гућ-ност да би-ра храм у ко-ме ће слу-жи-ти, а он се

опре-де-лио за овај. Ме-ђу-тим, у то вре-ме, пре тач-но 3 го-ди-не и 10 ме-се-ци, мно-го то-га ни-је из-гле-дао она-ко ка-ко је опи-са-но на по-чет-ку при-че. Би-ло је то за-пу-ште-но ма-на-стир-ско има-ње, са ру-и-ни-ра-ним објек-ти-ма, по-ха-ра-ним све-ти-ња-ма и ин-вен-та-ром... Са-свим су-прот-но да-на-шњем ста-њу – уре-ђе-ном ма-на-стир-ском ком-плек-су, об-но-вље-ном ко-на-ку, при-јат-ним со-ба-ма са 50 ле-жа-је-ва за го-сте, ве-ли-ком, ле-пом тр-пе-за-ри-јом, цве-ћем у дво-ри-шту у ко-ме се ше-пу-ре па-у-но-ви... Отац Љу-ба га-ји и пар но-је-ва, ов-це, ко-зе, кра-ву, сви-ње, зе-че-ве, ко-ко-шке, гу-ске, пат-ке, ћур-ке, шот-ке, пче-ле. Ових да-на оче-ку-је ре-ше-ње о до-де-ли јед-ног ста-рог же-ле-знич-ког мо-ста, чи-је ће по-ста-вља-ње омо-гу-ћи-ти пре-лаз ауто-мо-би-ла и ауто-бу-са пре-ко ре-ке. Пла-ни-ра уво-ђе-ње ета-жног гре-ја-ња у ко-нак, а под-ног у цр-кву, по-ста-вља-ње улич-ног осве-тље-ња, пу-шта-ње во-де у ка-нал око ма-на-сти-ра и ства-ра-ње риб-ња-ка, дре-на-жу те-ре-на јер вла-га угро-жа-ва те-ме-ље цр-кве, ар-хе-о-ло-шка ис-тра-жи-ва-ња... Те-шко да све мо-же да ста-не у ову ма-лу при-чу. Као што би би-ло те-шко са-мо и на-бро-ја-ти (а тек ура-ди-ти!) све оно ре-дов-но и ван-ред-но што сва-ко-га да-на оба-ви отац Љу-ба. При том, тре-ба на-гла-си-ти да он има 70 го-ди-на, до-ду-ше мла-дић-ких 70 го-ди-на, и да је у ма-на-сти-ру сам. На-рав-но, ње-му сти-же по-моћ мно-гих, али и њу мо-же за-слу-жи-ти са-мо оми-љен и по-што-ван чо-век. Па, да ли је све то мо-гу-ће? Мо-гу-ће је, али – *са Хри-стом у ср-цу*

.

<

(Септембар 2005)